

Dünya’da ve Türkiye’de Buğday Üretimi ve Uygulanan Politikaların Karşılaştırılması

Halil Kızılaslan

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 60240, Tokat

Özet: Bu çalışmada, Türkiye’de ve Dünya’daki tahıl üretim durumu incelenmiştir. Araştırma konusu buğday ürünü olarak seçilmiştir. Dünyada ve Türkiye’de buğday ürününe ilişkin ekim alanı, üretim miktarı, verim, ihracat, ithalat değerlerine ve fiyat seyirlerine yer verilmiştir. Araştırmada AB ve OECD Ülkeleri ile tarım politikaları açısından karşılaştırmalara yer verilerek uygulanan destekleme politikaları değerlendirilmiştir. Araştırma sonucuna göre, son yıllarda Dünya buğday üretiminde belirgin dalgalanmalar yaşandığı görülmüştür. Bunun en önemli nedeni ise Dünya buğday üretiminde ilk sıralarda yer alan ülkelerde yaşanan afetler sonucu üretimin azalması ve dolayısıyla ithalata yönelmeleri olarak açıklanmıştır. Türkiye’de izlenen destekleme politikalarındaki istikrarsızlık nedeniyle üretimde ve verimde istenen başarı elde edilememektedir. Türkiye ve Dünya şartlarına uygun, Türkiye’deki tarımsal yapı ve tarımsal sorunları esas alan, Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği ile ilişkilerimizi göz önünde bulunduran bir tarım politikası oluşturulmalı, modern ve güçlü bir tarım sektörü hedefine ulaştırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Buğday, Dünya Buğday Üretimi, Türkiye Buğday Üretimi, Avrupa Birliği, OECD

Wheat Production and Comparison of Applied Policies in Turkey and in the World

Abstract: In this study, grain production statuses in Turkey and in the world were examined. The research topic was chosen for wheat. Area of planting amounts of yield, productivity import-export values, and price trend of wheat crop in Turkey and in the world given in this study. In this research, supporting policies have been considered by comparing agricultural policies at EC, OECD countries and Turkey. According to results, definite fluctuations on wheat production has been seen in the world. The most important reason of this fact is decreased production in countries which are in the first line in the production of wheat as a result of natural disasters. Targeted production and yield has not been reached due to irrational supporting policies followed in Turkey. Agricultural policies should be developed and it must be considering the relationship of Turkey with EC and OECD countries, and it must be suitable to Turkey and world’s standards. In addition it must be targeted to reach modern and powerful agriculture.

Keywords: Wheat, wheat production in the world, wheat production in Turkey, European Community, OECD

1.Giriş

Tarım ülke halkının beslenmesi için gerekli besin maddelerini sağlama görevini yüklenmiştir. Her ülke, beslenme açısından önemli ürünlerde kendine asgari bir yeterlilik derecesi sağlama gayreti içerisinde. Kendine yeterliliğin sağlanabilmesi, ürün fazlalığı verilmeden yurtiçi arzın gereksinimi karşılamasını gerektirir (Eraktan, 2001).

Dünya’nın ve Türkiye’nin neredeyse her bölümünde üretimi yapılan buğday; gerek çok büyük üretici kitlesini ilgilendirmesi, gerekse insanların temel gıdası olan ekmeğin hammaddesini oluşturması bakımından oldukça önemli bir üründür.

Üretim açısından yaklaşık 4 milyon işletmeyi başka bir ifade ile 15 milyon civarında insanı, tüketim açısından ise Türkiye’nin tüm nüfusunu ilgilendirmektedir. Sayılan nedenlerden dolayıdır ki, dünyadaki

buğday üretim teknolojisindeki gelişmeler yakından izlenerek Türkiye’ye adapte edilmeye çalışılmaktadır. Ancak, Türkiye’de oldukça fazla çeşit olmasına rağmen buğdayda uygun çeşit standardı, verim ve kalite sorunları henüz tam anlamıyla çözümlenememiştir. Üretiminin çok geniş alana yayılmış olması, kuru koşullarda ve marjinal alanlarda bile üretimin yapılması birim alandan elde edilen üretim miktarını düşürmektedir.

Türkiye’de buğday tarımı, büyük ölçüde kuru koşullarda yapıldığı için verim düşük ve dolayısıyla buğday üreticisinin geliri de diğer ürün üreticilerine göre daha azdır. Ayrıca bazı bölgelerimizde buğdayın alternatifi hemen hemen yoktur. Yani bu yörelerde zorunlu olarak buğday-nadas münavebesi yapılmaktadır. Bununla beraber polikültür tarımın yapıldığı yörelerimizde de buğday veriminin fazla olması

işçiliğinin daha az olması nedeniyle üretici buğday ürününü tercih etmektedir. Türkiye’de iç ve dış pazar isteklerine uygun buğday üretimi yapılan bölgeler İç Anadolu ve Güney Doğu Anadolu bölgeleridir. Ancak bu bölgelerde verim diğer bölgelere göre oldukça düşüktür. GATT, Gümrük Birliği Anlaşmaları ve alınan ekonomik kararlardan sonra tarımsal destekleme politikalarına yenilikler getirilmiş olup, destekleme alım kapsamına alınan ürün sayısı sınırlandırılmış ve 1994 yılından itibaren sadece hububat, şekerpancarı ve tütün fiyat yoluyla desteklenmektedir. Ürün borsaları, buğday ve diğer hububatin alım satımında küçük bir rol oynamaktadır. 1993 yılında borsalarda buğday, aktif olarak alınıp satılmakla birlikte, Türkiye genelindeki borsalarda işlem gören toplam miktar, yurtiçi üretimin % 6,1’ini, pazarlanan miktarın ise %9’unu oluşturmaktadır (Anonim, 2001).

Araştırmanın temel amacı, Dünya’da ve Türkiye’de hububatta özellikle de buğdayda üretim durumu ve uygulanan politikaların değerlendirilmesidir. Bu amaçla Dünya’daki ve Türkiye’deki buğday üretimi, tüketimi, verimi, ihracat-ithalat değerleri incelenmiştir. Uygulanan destekleme politikalarına değinilerek, Türkiye ve diğer bazı Dünya ülkeleri (özellikle Avrupa Birliği) arasında tarım politikaları açısından karşılaştırmalara yer verilmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışma makro düzeyde olması nedeniyle literatür taramasına yönelik olarak yürütülmüştür. Çalışmanın hazırlanması sırasında konu ile ilgili olan kitap, dergi, makale gibi çeşitli kurum ve kuruluşların yayınlarının yanı sıra kongre ve sempozyum bilgilerinin yer aldığı kaynaklarla birlikte; Tarım Bakanlığı, Toprak Mahsulleri Ofisi, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, üniversiteler ve diğer ilgili kişilerce yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Çeşitli bilgilere ilişkin istatistikler; Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı-Araştırma ve İstatistik Dairesi Başkanlığından ve Toprak Mahsulleri Ofisinden elde edilmiştir. Çalışmada literatür taraması yapılarak konuyla ilgili veriler ortaya konulup değerlendirilmesi yapılmıştır.

3. Araştırma Bulguları

3.1. Dünyada Tahıl Üretim Durumu

FAO verilerine göre, 1998-2003 dönemi itibariyle, gerçekleşen dünya tahıl üretimi değerleri Çizelge 1’de gösterilmiştir.

Çizelge’den de görüldüğü üzere 2003 yılında dünya buğday üretimi 557,31 milyon ton, arpa üretimi 139,38 milyon ton, çavdar üretimi 16,16 milyon ton, yulaf üretimi 26,18 milyon ton, mısır üretimi 635,71 milyon ton ve pirinç üretimi de 584,98 milyon tondur. 208 milyon hektarlık ekim alanı ile buğday dünyada en fazla ekim alanına sahip hububattır. En az ekim alanına ise çavdar sahiptir. Çavdar gibi yulaf ve arpanın da ekim alanları yıllar itibari ile giderek azalmalar göstermiştir.

Ülkelere göre 2003 yılı dünya hububat üretimi Çizelge 2’de gösterilmiştir. Üretimde buğdayda ve arpada birinci sırada Avrupa Birliği, mısırdaki birinci sırada ise, ABD bulunmaktadır. 2003 yılında 86,10 milyon ton buğday üreten Çin’de arpa üretimi 3,12 milyon ton, mısır üretimi ise 114,18 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinde buğday üretimi toplamı 91,59 milyon ton iken, arpa üretimi 47,21 milyon ton ve mısır üretimi ise 34,07 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinde ise buğday üretimi 63,59 milyon ton, arpa üretimi 6,01 milyon ton, mısır 256,90 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye ise, dünya buğday üretimi içerisinde %3,41, arpa üretiminde %5,74 ve mısır üretimi içerisinde de %0,35 oranında bir paya sahip bulunmaktadır.

3.1.1. Dünya Buğday Üretim ve Tüketim Durumu

Çizelge 3’de dünya buğday üretimi ve başlıca üretici ülkeler gösterilmiştir. Buğday üretiminde ilk sıralarda Çin Halk Cumhuriyeti, Avrupa Birliği Ülkeleri, Hindistan ve ABD yer almaktadır.

Çizelge 4’de dünya durum buğdayı üretimi ve üretici ülkeler verilmiştir. Dünya durum buğdayı üretimi toplam buğday üretiminin ancak %6’ sı kadardır. Üretimde ilk sırayı 2001 yılı itibariyle %24,2 oranında AB alırken, sonra sırasıyla; %11,7 oranında Türkiye, %10,7 oranında ise, İtalya gelmektedir.

Çizelge 1. Dünya Hububat Üretimine İlişkin Değerler

		1998	1999	2000	2001	2002	2003
Buğday	<i>Alan (ha)</i>	219 625 630	211 964 973	212 206 487	214 719 701	213 485 144	208 132 956
	<i>Üretim(ton)</i>	592 342 030	584 697 385	580 014 595	590 309 180	572 666 861	557 308 497
	<i>Verim(kg/ha)</i>	26 971	27 585	27 333	27 492	26 825	26 777
Arpa	<i>Alan (ha)</i>	56 700 689	52 962 133	55 472 207	56 162 829	53 903 393	55 336 169
	<i>Üretim(ton)</i>	137 594 089	127 180 604	132 896 783	144 069 528	135 661 359	139 375 906
	<i>Verim(kg/ha)</i>	24 267	24 013	23 957	25 607	25 167	25 187
Çavdar	<i>Alan (ha)</i>	10 182 666	9 490 905	9 758 920	9 909 258	9 230 840	8 258 188
	<i>Üretim(ton)</i>	20 819 829	19 968 895	19 971 448	23 343 842	20 919 286	16 157 698
	<i>Verim(kg/ha)</i>	20 446	21 040	20 465	23 558	22 662	19 566
Yulaf	<i>Alan (ha)</i>	13 407 218	12 911 740	12 815 176	13 102 692	12 464 944	13 000 405
	<i>Üretim(ton)</i>	26 319 704	24 505 475	25 994 503	27 303 359	25 450 849	26 181 790
	<i>Verim(kg/ha)</i>	19 631	18 979	20 284	20 838	20 418	20 139
Mısır	<i>Alan (ha)</i>	138 627 306	138 910 114	138 510 155	139 081 441	137 830 111	141 151 308
	<i>Üretim(ton)</i>	614 354 923	605 203 834	589 355 356	614 751 705	604 407 521	635 708 696
	<i>Verim(kg/ha)</i>	44 317	43 568	42 550	44 201	43 852	45 037
Pirinç	<i>Alan (ha)</i>	151 998 271	157 175 931	154 996 427	151 696 922	147 589 246	150 938 100
	<i>Üretim(ton)</i>	578 768 853	606 656 025	597 154 664	597 889 044	575 429 633	584 975 923
	<i>Verim(kg/ha)</i>	38 077	38 597	38 527	39 413	38 989	38 756

Kaynak: <http://faostat.fao.org/faostat/form?collection=Production.Crops.Primary.Crops>.

Çizelge 2. Dünya’da Bazı Ülkelerde Hububat Üretimi (2003)(Milyon ton)

ÜLKELER	BUĞDAY		ARPA		MISIR	
	Üretim	%	Üretim	%	Üretim	%
ÇİN	86,10	15,44	3,12	2,24	114,18	17,96
AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ	91,59	16,43	47,21	33,87	34,07	5,36
HİNDİSTAN	69,32	12,44	1,28	0,92	14,70	2,31
ABD	63,59	11,41	6,01	4,31	256,90	40,41
RUSYA	34,03	6,11	17,95	12,88	2,11	0,33
KANADA	23,56	4,23	12,33	8,85	9,59	1,51
AVUSTRALYA	24,08	4,32	7,33	5,26	0,32	0,05
TÜRKİYE	19,00	3,41	8,00	5,74	2,20	0,35
UKRAYNA	3,85	0,69	6,80	4,88	5,48	0,86
ARJANTİN	12,40	2,23	0,57	0,41	15,50	2,44
DİĞER ÜLKELER	129,79	23,29	28,78	20,64	180,66	28,42
DÜNYA TOPLAMI	557,31	100,00	139,38	100,00	635,71	100,00

Kaynak: <http://faostat.fao.org/faostat/form?collection=Production.Crops.Primary.Crops>.

Çizelge 3. Dünya Buğday Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Bin Ton)

ÜLKELER	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02
KANADA	8 200	7 336	8 077	7 621	8 215	8 200
ÇİN	113 000	113 773	114 701	115 625	113 895	113 500
HİNDİSTAN	64 555	69 246	63 707	68 793	66 426	60 363
PAKİSTAN	19 700	20 258	21 284	20 452	20 500	19 500
RUSYA	37 800	39 809	34 838	35 365	35 158	38 000
TÜRKİYE	16 300	16 751	16 886	16 777	16 700	17 000
UKRAYNA	16 500	15 643	12 819	12 586	11 355	14 850
AB	79 700	82 793	88 210	86 821	91 518	90 274
ABD	35 611	34 210	37 579	35 407	36 339	33 367
DÜNYA TOPLAMI	571 315	584 116	585 792	591 501	589 421	588 985

Kaynak: Anonymous, Fas USDA Grain World Markets and Trade, 2003.

Çizelge 4. Dünya Durum Buğdayı Üretimi ve Belli Başlı Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

ÜLKELER	1997		1998		1999		2000		2001	
	Üretim	%	Üretim	%	Üretim	%	Üretim	%	Üretim	%
İTALYA	3,7	12,3	4,8	13,1	4,0	12,5	4,2	12,3	3,5	10,7
FRANSA	0,9	2,9	1,5	4,1	1,5	4,7	1,6	4,7	1,4	4,3
YUNANİSTAN	1,4	4,6	1,4	3,8	1,0	3,1	0,9	2,6	1,0	3,1
AB	7,2	23,8	9,2	25,1	7,4	23,1	8,9	26,0	7,9	24,2
KANADA	4,4	14,6	6,0	16,3	4,3	13,4	5,6	16,4	3,1	9,5
ABD	2,3	7,6	3,8	10,4	2,7	8,4	3,0	8,8	2,3	7,1
TÜRKİYE	4,0	13,2	4,0	10,9	3,8	11,8	4,0	11,7	3,8	11,7
CEZAYİR	0,5	1,7	1,5	4,1	0,9	2,8	0,6	1,8	1,4	4,3
DİĞER ÜLKE.	5,8	19,3	4,5	12,2	6,5	20,2	5,4	15,7	8,2	25,1
DÜNYA TOPL.	30,2	100,0	36,7	100,0	32,1	100,0	34,2	100,0	32,6	100,0

Kaynak: Anonymous, International Grains Council (Grain Market Report), 2003.

Buğday üretimindeki en büyük gerilemelerin Kuzey Amerika, Avrupa ve uzun süren bir kuraklığın etkisinde kalan Çin'de olacağı belirtilmektedir. Buna karşılık Güney Amerika ve BDT ülkelerinde ise üretimde ciddi artışlar olacağı öngörülmektedir (Aydoğuş, Ege, Köse, 1997-1998, 1999). Çizelge 5'de dünya buğday stok miktarı verilmiştir. Çizelge 5'de görüldüğü gibi, 2001/2002 dönemi itibarıyla en yüksek buğday stokuna %14,6 oranı ile ABD sahiptir. Bunu %10,0 oran ile AB ülkeleri takip etmektedir. Stok miktarları, sezon kapanış miktarlarını göstermektedir. 2001 / 2002 yılında arzdaki büyük düşüş ve

büyük düşüş ve kullanımdaki önemli artışa bağlı olarak yıl sonu dünya buğday stoklarında yaklaşık 22 milyon tonluk bir düşüş olmuştur. Stok-kullanım oranının çok ciddi bir gerileme yaşaması sonucu dünya fiyatlarının yükselme eğilimine geçmesi tahmin edilmektedir.

Çizelge 6'da yıllar itibarıyla dünya buğday tüketimi ve başlıca tüketici ülkeler verilmiştir. Çizelge 6'dan da görüleceği gibi, 2001/2002 dönemi itibarıyla, %19,3 oranı ile Çin buğday tüketiminde ilk sırada yer almaktadır. Bunu %15,3 oranı ile AB ülkeleri ve %10,3 oranı ile de Hindistan takip etmektedir.

Çizelge 5 . Dünya ve Bazı Ülkelerde Buğday Stok Durumu (Bin Ton)*

ÜLKELER	1997/98		1998/99		1999/00		2000/01		2001/02	
	Stok	%	Stok	%	Stok	%	Stok	%	Stok	%
AVUSTRALYA	1 348	0,9	1 868	1,4	2 900	1,8	3 800	2,6	3 800	3,0
KANADA	5 989	4,3	7 435	5,4	7 700	4,8	9 200	6,2	6 200	5,0
AB	14 500	10,5	18 022	13,1	14 300	9,0	14 700	10,0	12 600	10,0
ABD	19 663	14,2	25 744	18,8	25 900	16,3	23 800	16,1	18 300	14,6
DİĞER ÜLKE.	97 225	70,1	84 104	61,3	108 400	68,1	96 100	65,1	84 500	67,4
DÜNYA TOPL.	138 725	100,0	137 173	100,0	159 200	100,0	147 600	100,0	125 400	100,0

*Stok miktarları, sezon kapanış miktarlarını göstermektedir.

Kaynak: Anonymous, International Grains Council (Grain Market Report), 2003.

Çizelge 6. Dünya Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler(Bin Ton)

ÜLKELER	1997/98		1998/99		1999/00		2000/01		2001/02	
	Tüketim	%	Tüketim	%	Tüketim	%	Tüketim	%	Tüketim	%
KANADA	7 336	1,3	8 077	1,4	7 621	1,3	8 215	1,4	8 200	1,4
ÇİN	113 773	19,4	114 701	19,6	115 625	19,5	113 895	19,3	113 500	19,3
HİNDİSTAN	69 246	11,9	63 707	10,9	68 793	11,6	66 426	11,3	60 363	10,3
PAKİSTAN	20 258	3,4	21 284	3,6	20 452	3,5	20 500	3,5	19 500	3,3
RUSYA	39 809	6,8	34 838	5,9	35 365	6,0	35 158	5,9	38 000	6,4
TÜRKİYE	16 751	2,9	16 886	2,9	16 777	2,8	16 700	2,9	17 000	2,9
UKRAYNA	15 643	2,7	12 819	2,2	12 586	2,1	11 355	1,9	14 850	2,5
AB	82 793	14,2	88 210	15,1	86 821	14,7	91 518	15,5	90 274	15,3
ABD	34 210	5,9	37 579	6,4	35 407	6,0	36 339	6,2	33 367	5,7
DİĞER ÜLKE.	184 297	31,5	187 691	32,0	192 054	32,5	189 315	32,1	193 931	32,9
DÜNYA TOPL.	584 116	100,0	585 792	100,0	591 501	100,0	589 421	100,0	588 985	100,0

Kaynak: Anonymous, Fas USDA Grain World Markets and Trade, 2003.

3.1.2. Dünya Buğday İhracat ve İthalat Durumu

Dünya ticaretine konu olan buğday miktarı üretilen buğdayın yaklaşık %10'nu kadar olmaktadır. Çizelge 7'de dünya buğday ihracatı ve başlıca ihracatçı ülkeler verilmiştir. Çizelge'de görüldüğü gibi, dünya buğday ihracatında ABD söz sahibi durumundadır. ABD dünya buğday ihracatında 2001/2002 döneminde %26,6'lık bir oranla birinci sırada yer almaktadır.

Çizelge 7 . Dünya Buğday İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler(Bin Ton)

ÜLKELER	1997/98		1998/99		1999/00		2000/01		2001/02	
	İhracat	%	İhracat	%	İhracat	%	İhracat	%	İhracat	%
ABD	28 576	28,3	29 800	30,2	29 800	27,4	27 700	27,5	28 000	26,6
ARJANTİN	10 000	10,1	8 900	9,0	10 800	10,0	11 200	11,1	11 500	10,9
KANADA	21 000	21,4	14 000	14,2	18 400	17,0	16 900	16,8	16 500	15,7
AVUSTRALYA	15 000	14,0	16 100	16,3	17 300	15,9	16 700	16,6	17 500	16,6
AB	13 100	12,0	13 700	13,9	16 700	15,4	14 500	14,3	11 000	10,4
DİĞER ÜLKE.	11 424	14,2	16 200	16,4	15 500	14,3	13 800	13,7	20 900	19,8
DÜNYA	99 100	100,0	98 700	100,0	108 500	100,0	100 800	100,0	105 400	100,0

Kaynak: Anonymous, International Grains Council (Grain Market Report),2003.

Çizelge 8' de Dünya durum buğday ihracatı ve önemli ihracatçı ülkeler verilmiştir. Durum buğday ihracatına irmik ihracatı dahildir. Çizelgeden de görüleceği gibi dünya buğday ihracatının %6-7 sini durum buğday ihracatı oluşturmaktadır. Dünya durum buğdayı ihracatında %56,5 oranında Kanada en önemli ülke konumundadır. Bunu %18,8 oranla ABD, %4,4 oranla da AB ülkeleri izlemektedir.

Dünya buğday ihracatında yıllar itibariyle dalgalanmalar olmasına rağmen ortalama ihracat 100 milyon ton dolayındadır. Çizelgede verilen önemli beş ihracatçı ülke, toplam dünya ihracatının yaklaşık %88' sini oluşturmaktadır. 2001/02 yılı içinde belirtilen ihracatçı ülkeler dışında, Kazakistan, Hindistan, Bulgaristan, Çin'de buğday ihracatı artan ülkeler olarak dikkati çekmektedir.

Dünya buğday ithalatı ve önemli ithalatçı ülkeler verilmektedir. Buğday ithalatında ilk sırayı yaklaşık % 45'lik payla Asya , ikinci sırayı % 25'lik payla Afrika, üçüncü sırayı % 20'lik payla Amerika ve dördüncü sırayı ise %10'luk payla Avrupa ülkeleri (Bağımsız Devletler Topluluğu dahil) almaktadır.

Çizelge 8 . Dünya Durum Buğday İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler(Bin Ton)

ÜLKELER	1997/98		1998/99		1999/00		2000/01		2001/02	
	İhracat	%	İhracat	%	İhracat	%	İhracat	%	İhracat	%
KANADA	4 412	57,2	3 572	57,6	3 786	56,0	3 386	48,4	3 900	56,5
ABD	1 507	19,6	1 427	23,0	1 264	18,7	1 800	25,7	1 300	18,8
AB	285	3,7	287	4,6	293	4,3	674	9,6	300	4,4
DİĞER ÜLKE.	1 500	19,5	919	14,8	1 419	21,0	1 140	16,3	1 400	20,3
DÜNYA	7 704	100,0	6 205	100,0	6 762	100,0	7 000	100,0	6 900	100,0

Kaynak: Anonymous, International Grains Council (Grain Market Report),2003.

Ayrıca Çizelge 9'un incelenmesinden de görüleceği gibi, buğday ithal eden ülkelerin başında Brezilya, İran, Mısır ve Japonya gelmektedir.Bu dört ülke dünya buğday ithalatının yaklaşık %25'lik kısmını oluşturmaktadır.

Türkiye'nin yıllar itibariyle buğday dış ticaretini Çizelge 10'da verilmiştir. Çizelgeden

de görüleceği gibi, Türkiye'nin ihraç ettiği buğday miktarı ve değeri yıllar itibariyle önemli ölçülerde dalgalanmalar göstermektedir. Türkiye özellikle son yıllarda yapmış olduğu ihracatına karşılık önemli ölçülerde buğday ithal eden bir ülke konumundadır.

Çizelge 9 . Dünya Buğday İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler(Bin Ton)

ÜLKELER	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02
CEZAYİR	3 800	5 200	4 500	4 600	5 000	5 000
BREZİLYA	5 900	5 900	7 300	7 100	7 400	6 600
ÇİN	2 700	1 900	800	1 000	2 00	2 000
MISIR	7 000	7 200	7 400	6 200	6 200	6 100
HİNDİSTAN	4 000	2 000	1 200	1 100	100	100
İRAN	7 000	3 600	2 500	7 200	6 300	6 000
JAPONYA	5 900	5 700	5 700	6 000	5 800	5 800
G.KORE	3 300	3 600	5 000	3 800	3 000	4 000
DİĞER ÜLKEL.	55 600	64 000	64 300	71 500	66 800	69 800
DÜNYA	95 200	99 100	98 700	108 500	100 800	105 400

Kaynak: Anonymous, International Grains Council (Grain Market Report) ,2003.

Çizelge 10. Türkiye’nin Buğday Dış Ticareti

YILLAR	İhracat		İthalat		İhracat - İthalat Miktarı (Ton)
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	
1998	1.109.347	163.366	1.720.825	232.101	-611.478
1999	1.864.702	190.525	1.613.025	185.897	251.677
2000	1.782.048	196.308	963.668	126.143	818.380
2001	1.117.969	136.225	346.827	49.621	771.142
2002	55.173	9.750	1.097.766	148.010	-1.042.593

Kaynak:Anonim, İGEME Kayıtları, Çeşitli Yıllar.

3.2. Türkiye’de Buğday Üretim ve Tüketim Durumu

Türkiye’de hububat üretimi, tarım sektörünün olduğu kadar genel ekonominin de temelini oluşturmaktadır. Hububatın insan beslenmesinde temel gıda maddesi olarak önemli bir yere sahip olması, milyonlarca üreticinin yıllık gelirini sağlayan önemli bir kaynak olması ve çok sayıda sanayi kuruluşunun ham maddesi olması özelliklerinden dolayı ekonomik ve sosyal yaşantımızda diğer tarım ürünlerine göre önemi büyüktür. Türkiye’de hububat üretiminin tarımsal gelire katkısı bitkisel ürün türleri içerisinde en yüksek düzeydedir. Bu yönüyle tarım ürünleri bakımından milli gelire katkısı da

büyüktür. Hububat dünyada da en çok tüketilen ürün grubunu oluşturduğu için ihracat yönünden de önem taşımaktadır. 1980’li yıllarda %78,7’lik bir paya sahip olan tahıl ekim alanları alternatif ürünlere yönelişle birlikte günümüzde %73 düzeylerine düşmüştür. Türkiye sahip olduğu iklim ve toprak özellikleri bakımından bir çok ürünün yetiştirilmesine uygundur. Bitkisel üretim tarım sektörü içerisinde yaklaşık %65’lik bir pay ile önemini korumaktadır (Anonim, 2000/a).

Türkiye’de buğday ekim alanı, üretim ve verim düzeyindeki gelişmeler Çizelge 11’de verilmiştir.

Çizelge 11. Türkiye’de Buğday Ekim Alanı, Üretim Miktarı ve Verimi

YILLAR	Ekim Alanı (Bin Ha)	Üretim Miktarı (Bin Ton)	Verim (Kg/Da)
1996	9350	18515	198
1997	9340	18663	200
1998	9400	21000	223
1999	9380	18000	192
2000	9400	21000	223
2001	9350	19000	203
2002	9400	19500	208
2003	9400	19000	202

Kaynak: <http://faostat.fao.org/faostat/form?collection=Production.Crops.Primary.Crops...>

Buğday üretimi Türkiye'nin hemen her bölgesinde yapılmakta olup, tarla ürünleri içerisinde ekiliş alanı ve üretim miktarı bakımından ilk sırayı almaktadır. Ekili alanların % 51'inde buğday ekilmektedir. Türkiye'de buğday ekim alanlarında fazla bir değişim görülmemekte olup, ekili alanlar 9-9,4 milyon hektar dolayında değişim göstermiştir. Yine, buğday üretimi 19 milyon ton dolayında olup, bu üretim düzeyi buğday talebini karşılayabilmektedir. Verim düzeyi ise, dekara 200 kg dolayında seyretmektedir. Buğday ekili alanların yaklaşık %19'unda (1.8 milyon hektar) makarnalık buğday yetiştirilmektedir.

Türkiye'nin buğday üretimi iç tüketimi karşılamaya yeterlidir. Ancak bazı yıllar gerek kötü hava koşullarından, gerekse süne ve kımlı zararlıları dolayı buğday kalitesi düşmektedir.

Buğday veriminde en önemli faktörlerden biri kuşkusuz sertifikalı tohum kullanımıdır. Türkiye'de buğday ekim alanları dikkate alındığında, yıllık tohumluk gereksinimi 1.8 milyon ton dolayındadır. Buğdayın kendine döllen bir bitki olması nedeniyle kullanılan tohumluğun 5 yılda bir değiştirilmesi gerekmektedir. Dağıtılan tohum miktarı yıllık gerekli tohumluk miktarının ancak %29'unu karşılamaktadır (Anonim, TMO, 2004).

Türkiye'de yıllar itibariyle buğday talebi Çizelge 12'de verilmiştir. Türkiye'de artan nüfusa paralel olarak buğday talebi de

artmaktadır. 2002 yılı itibariyle Türkiye'nin buğday talebi yaklaşık 18.14 milyon tondur.

Çizelge 12. Türkiye'de Buğday Talebi

YILLAR	Buğday Talebi (Bin Ton)
1996	17165
1997	17341
1998	17545
1999	17677
2000	17891
2001	17933
2002	18136

Kaynak: Anonim, DPT Yıllık Programlar, Çeşitli Yıllar.

OECD tarafından yapılan PSE (Üretici Destek Eşdeğeri) ve CSE (Tüketici Destek Eşdeğeri) hesaplamalarında kullanılan buğday denge cetveli Çizelge 13'de verilmiştir. Çizelge genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'nin buğday toplam arzını oluşturan unsurların toplam talebinin üzerinde olduğunu göstermektedir. 2001 yılı itibariyle 22 904 bin ton olan toplam arzına karşılık talep 17 382 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Ancak toplam arzının içerisinde ithalat miktarının bu yıl itibariyle artması dikkat çekicidir.

Çizelge 13. OECD (PSE-CSE) İçin Yapılan Buğday Denge Cetveli (Bin Ton)

YILLAR	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Üretim	16650	16785	18900	16200	18900	17100
Kayıp	1332	1342,8	1512	1296	1512	1368
Net Üretim	15318	15442,2	17388	14904	17388	15732
İthalat	2149	2558	1785	2281	908	4838
Baş.Stoku	1037	1571	2255	3399	2526	2334
Toplam Arz	18504	19571,2	21428	20584	20822	22904
İnsan Tük.	13030	13000	13352	13000	13300	13100
Tohumluk	1683	1610	1631	1600	1650	1700
Hayvan Tük.	1050	1050	1150	1100	1100	1050
Toplam Tük.	15763	15660	16133	15700	16050	15850
İhracat	1170	1656	1896	2358	2438	1532
Toplam Talep	16933	17316	18029	18058	18488	17382
Yıl sonu Stoku	1571	2255,2	3399	2526	2334	5522

Kaynak : www.tarim.gov.tr/arayuz/5/icerik.asp?efl=uretim/urun-raporlari/urun-index-2002.
(Not: ihracat, İthalat ve stok miktarları takvim yılına göre alınmıştır.)

3.3.Dünyada ve Türkiye’de Buğday Fiyatları

Dünya’da ticarete konu olan ABD ve Arjantin kaynaklı buğday fiyatları Çizelge 14’ de verilmiştir. Dünya buğday fiyatları arz - talep ve stok durumuna göre yıllık, haftalık,

aylık olarak değişmektedir. Çizelgeden de görüldüğü gibi, genel olarak kışlık sert buğday fiyatları diğer buğday çeşitlerine göre ton başına daha yüksek fiyata sahiptir.

Çizelge 14. ABD ve Arjantin Kaynaklı Buğday Fiyatları (FOB \$/Ton)

YILLAR	BD No 2 Kışlık Sert Buğday	ABD Kışlık Yumuşak Buğday	ARJANTİN Trigo Pan
1990/91	118	112	85
1991/92	150	147	114
1992/93	143	142	124
1993/94	143	132	120
1994/95	157	145	136
1995/96	216	198	218
1996/97	181	158	157
1997/98	142	129	137
1998/99	120	100	118
1999/00	112	97	104
OCAK 2000	111	98	93
AĞUSTOS 2000	115	90	111
ARALIK 2000	130	105	109
MAYIS 2001	130	107	119
Ocak 2002	144	122	133
Nisan 2002	142	127	-

Kaynak: Anonymous, International Grains Council (Grain Market Report),2003.

Çizelge 15’de buğdayın ABD Borsalarında gerçekleşen fiyatları verilmiştir. Çizelgeden de görüldüğü gibi, borsalar itibariyle fiyatlar değerlendirildiğinde, Amerika Minneapolis borsasında fiyatların daha yüksek düzeylerde oluştuğu görülmektedir.

Çizelge 16’da Reuter Buğday fiyatları verilmiştir. 2002 yılı dünya buğday fiyatları önceki yıla göre % 10 dolayında bir düşme göstermiştir.

Çizelge 15. ABD Borsalarındaki Buğday Fiyatları (Dolar/Ton)

BORSALAR	9 Ocak 2001	20 Mart 2001	05 Nisan 2002
CHICAGO	86, 3	77 ,2	104
KANSAS CITY	108, 4	98 ,1	121
MINNEAPOLIS	124, 9	117 ,6	116

Kaynak: Anonymous, International Grains Council (Grain Market Report),2003.

Çizelge 16. Dünya Buğday Fiyatları (\$/Ton)

BUĞDAY ÇEŞİDİ	NİSAN 2002	MAYIS 2002	HAZİRAN 2002	TEMMUZ 2002
ABD 2 Nolu Sert Kırmızı	124,2	124,2	123,3	123,3
Arjantin Sert Ekmeklik	123,0	121,0	110,2	-
Avustralya Standart Sert	150,2	151,7	153,2	154,7
Kanada 1 Nolu Yazlık	142,5	142,5	-	-
ABD 2 Nolu Durum	167,8	-	-	-
Kanada 1 Nolu Durum	199,4	-	-	-
Kanada 2 Nolu Durum	198,0	-	-	-

Kaynak: Anonim, TMO Kayıtları, Çeşitli Yıllar.

AB tarafından buğday ticaretinde uygulanan ihracat geri ödemeleri ve ithalat vergilerinde DTÖ Tarım Anlaşması taahhütleri doğrultusunda aşağıda belirtilen değişiklikler olmuştur.

AB, üçüncü ülkelere hububat ve hububat mamulü ihraç eden kurum ve kişilere Kasım 2001 yılından itibaren geri ödeme yapmamaktadır.

AB'de 16 Mart 2001 tarihi itibarıyla, yüksek kaliteli ve durum buğdaylarından vergi alınmamaktadır. Ocak 2002 tarihinde orta ve düşük kaliteli buğdaylardan alınan gümrük vergisi miktarı orta kalite için, 1.19 Dolar/Ton ve düşük kaliteli buğdaylardan içinse 2.4 Dolar/Ton iken 16 Ocak 2002 tarihinden itibaren bu vergilerde sıfırlanmıştır.

Buğday, 1938 yılından itibaren (TMO) devlet destekleme alımları kapsamında olup, alım fiyatları Bakanlar Kurulunca belirlenerek resmi gazetede ilan edilmektedir. Destekleme alımlarında alıcı kuruluş olarak TMO görevlendirilmektedir.

1938 -1988 yılları arasındaki hububat alım politikasında hemen hemen hiç bir değişiklik yapılmamıştır. Bir yıl geçerli olan baş alım fiyatı açıklanmakta ve ödemeler peşin yapılmaktaydı.

1988/89 alım sezonunda; baş alım fiyatı yerine destekleme alım fiyatı ilan edilmiş, aynı kararnamede asgari alım fiyatı tespit yetkisi TMO'ya verilmiştir.Ürün bedellerinin %50'si peşin, %50'si iki ay içinde ödenmesi hükmü getirilmiştir.

1990/91 alım sezonunda; destekleme alım fiyatı ilan edilerek bu fiyatlara haftada 4 TL/Kg. ilave yetkisi ve asgari alım fiyatı tespiti TMO'ya verilmiştir.

1991/92 alım sezonunda; Destekleme Temel fiyatı ve Üretici Destekleme Primi şeklinde fiyatlar ilan edilmiştir. Üreticiden alınan ürünlere miktar sınırlaması getirilmiştir(50 ton). Fiyatlara haftada 4 TL/Kg. ilave yetkisi ve asgari alım fiyatı tespiti TMO'ya verilmiştir.Destekleme Temel Fiyatı ile Üretici Destekleme Priminin yarısının peşin ödenmesi kararlaştırılmıştır.

1992/93 alım sezonunda; Haziran ayından başlamak üzere Ekim ayına kadar devam eden ve aylar itibarıyla değişen Destekleme alım fiyatları ilan edilmiştir. İlk defa bu sezon hububat satış fiyatları alım kararnamesinde

belirlenmiştir. Buna göre TMO tarafından hububat satış fiyatları alım fiyatlarının asgari %15 fazlası olarak tespit edilir hükmü getirilmiştir.

1993/1994 alım sezonunda; 18 Temmuz'a kadar geçerli Destekleme alım fiyatları ilan edilmiş, 19 Temmuz'dan itibaren Temmuz ayı için ilave 50 TL/Kg. ve Ağustos, Eylül, Ekim ayları için ise 100 TL/kg 'lık ilave ödeme kararlaştırılmıştır. Bu dönemde ayrıca TMO'nun Umumi Mağazacılık Faaliyetlerinde bulunulması kararlaştırılmış ve TMO hububat satış fiyatları yine kararnamede belirtilmiştir.(Alım fiyatının asgari %15 fazlası)

1994/95 alım sezonunda; Destekleme alım fiyatı, Destekleme Temel fiyatı ve Üretici Destekleme Primi'nden oluşacak şekilde ilan edilmiştir. İlan edilen fiyatlara Temmuz ayında 300 TL/Kg. Ağustos, Eylül, Ekim ve Kasım aylarında 200 TL/Kg. ilave ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Umumi Mağazacılık Faaliyetlerine bu dönemde de devam edilmesi kararlaştırılmış ve hububat satış fiyatları yine kararnamede belirtilmiştir(Alım fiyatının asgari %20 fazlası).

Ayrıca kaliteyi ve ihtiyaç duyulan Makarnalık buğday üretimini teşvik etmek amacıyla buğday fiyatları arasındaki parite yeniden düzenlenmiş ve Anadolu Durum Buğdaylarla(Makarnalık), Anadolu Kırmızı Sert Buğdaylar arasındaki fiyat paritesi 1.4 olarak belirlenmiştir.

1995/96 alım döneminde ; Destekleme alım fiyatına ilave olarak Temmuz ayında 300 TL/Kg., Ağustos, Eylül, Ekim ve Kasım aylarında 500 TL/Kg. olmak üzere ek ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Umumi Mağazacılık Faaliyetlerine bu dönemde de devam edilmiştir. Hububat satış fiyatları yine kararnamede belirtilmiştir(Alım fiyatının asgari %20 fazlası). Ayrıca kaliteyi ve ihtiyaç duyulan Makarnalık buğday üretimini teşvik etmek amacıyla buğday fiyatları arasındaki parite yeniden düzenlenmiş ve Anadolu Durum Buğdaylarla(Makarnalık) , Anadolu Kırmızı Sert Buğdaylar arasındaki fiyat paritesi 1.6 olarak belirlenmiştir. 1996/97 alım döneminde; Destekleme alım fiyatına ek olarak Temmuz ayında 500 TL/Kg., Ağustos, Eylül, Ekim ve Kasım aylarında 800 TL/Kg. olmak üzere ek ödeme yapılması kararlaştırılmıştır.

1997/98, 1998/99, 1999/2000 ve 2000/01 alım dönemlerinde; Destekleme alım fiyatına ilave olarak Temmuz, Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında 2000 TL/Kg. olmak üzere ek ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Umumi Mağazacılık Faaliyetlerine bu dönemde de devam edilmiştir. Hububat satış fiyatları yine kararnamede belirtilmiştir.

- Makarnalık buğday fiyatı olarak; 1987 yılına kadar I.Derece Makarnalık Buğday fiyatı, 1988 yılından sonra Anadolu Durum Buğday fiyatı esas alınmıştır.

- Ekmeklik buğday fiyatı olarak; 1987 yılına kadar II.Grup Ekmeklik Buğday fiyatı, 1988 yılından sonra Anadolu Kırmızı Sert Buğday fiyatı alınmıştır.

- 1986 yılında buğday alım fiyatlarında kademeli alım sistemi uygulanmıştır.

- 1989, 1990 ve 1991 yıllarında buğday alım fiyatlarında haftalık ödeme planı yapılmıştır.

- 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999 ve 2000 yıllarında aylık kademeli alım sistemi uygulanmıştır.

2001/02 döneminde TMO buğday için alım fiyatı açıklamamış ve buğday fiyatları serbest piyasada oluşmuştur.

TMO’nin yıllar itibariyle buğday alım fiyatları Çizelge 17’de verilmiştir.

Çizelge’de görüldüğü gibi, son yıl itibariyle en fazla fiyat artışı kırmızı ve beyaz yarı sert ekmeklik buğday fiyatlarında oluşmuştur. 2003 yılında 2002 yılına göre bu çeşitlerde %46,5 düzeyinde bir artış meydana gelmiştir.

Çizelge 17. Türkiye’de Toprak Mahsülleri Ofisi(TMO) Alım Fiyatları (TL/Kg)

BUĞDAY ÇEŞİTLERİ	1999	2000	%’de Artış	2001	%’de Artış	2002	%’de Artış	2003	%’de Artış
I.MAKARNALIK BUĞ.									
1.Anadolu Durum	92.000	117.300	27,5	188.600	60,8	259.000	37,3	367.000	41,7
2.Diğer Durum	84.000	107.100	27,5	172.200	60,8	241.500	40,2	345.000	42,9
II.EKMEKLİK BUĞ.									
1.Beyaz Sert	80.000	102.000	27,5	164.000	60,8	230.000	40,2	325.000	41,3
2.Anadolu Kır.Sert	80.000	102.000	27,5	164.000	60,8	230.000	40,2	325.000	41,3
3.Kırmızı Yarı Sert	72.000	98.940	37,4	147.600	49,2	211.600	43,4	310.000	46,5
4.Beyaz Yarı Sert	72.000	91.800	27,5	131.200	42,9	211.600	61,3	310.000	46,5

Kaynak: Anonim, TMO Kayıtları, Çeşitli Yıllar.

Polatlı, Konya, Eskişehir borsaları esas alınarak, borsada işlem gören Ekmeklik Sert Buğday fiyatı Mayıs 2001 tarihinde 141.000-167.500 TL/Kg arasında gerçekleşirken, Mayıs 2002 tarihleri arasında borsada işlem gören Ekmeklik Sert Buğday, 229.000-296.000 TL/kg arasında işlem görmüştür.

Çizelge 18’de 2003 yılı itibariyle yurtiçi borsa fiyatları verilmiştir. Çizelgeye göre, Polatlı borsasında en yüksek fiyat Mayıs 2003 yılında gerçekleşirken, diğer borsalarda tüm buğday çeşitleri itibariyle en yüksek fiyatların Haziran 2003 yılında gerçekleştiği görülmektedir.

Çizelge 18. Türkiye’de Buğday İçin Oluşan Borsa Fiyatları (TL/Kg)

BORSA FİYATLARI	30.05.2003	16.06.2003	20.06.2003
Polatlı (Ek.Kır.Sert)	386.500	330.000	350.000
Edirne (Kır.Yarı Sert)	347.400	358.306	354.275
Konya (Kır.Sert)	333.823	364.461	334.550
Eskişehir (Kır.Sert)	297.500	337.000	314.400
Çorum (Ek.Kır.Sert)	341.670	358.482	-

Kaynak: Anonim,TZOB, Buğday Çalışma Grubu Raporu, Sayı:1, Haziran 2003.

3.4. Türkiye'nin Bazı Ülkelerle Tarım

Politikaları Açısından Karşılaştırılması

OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) Ülke Raporu'nda Türkiye'de bazı incelemelerin yapıldığı belirtilmektedir. Bu incelemelere göre, Türk ekonomisi içinde tarım sektörünün göreceli önemi azalmışsa da, hala toplam üretimde ve istihdamdaki ağırlığının diğer OECD ülkelerinden fazla olduğu belirlenmiştir. Türk ekonomisinin bugün içinde olduğu değişim sürecinin özellikleri, 1950 ve 1960'larda aynı süreci yaşayan birçok batı Avrupa ülkeleriyle benzerlik gösterir. Bununla beraber, Türkiye'de tarım sektörünün büyüklüğü, makro ekonomik gelişmelerin tarıma etkisi diğer ülkelerde olduğundan daha büyüktür. Bitkisel üretimdeki artış daha çok ekili alanların genişletilmesi, ikinci ürün ve nadas alanlarının daraltılması yoluyla sağlanmıştır. Ürün verimliliği Avustralya seviyesinde, fakat Avrupa'daki verim oranlarının yarısı kadardır. Rapor'da yer verilen konulardan biride Türk tarımının kronikleşmiş bazı yapısal ve kurumsal sorunların ağırlığı altında olmasıdır. Tarım işletmelerinin genel özelliği küçük ve parçalanmış olmalarıdır. Çoğunluk aile işletmeciliğidir ve eğitime katılma oranı düşüktür (Anonim, 1994).

Ayrıca yine kalkınma planlarında Türkiye'nin Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne yönelik yükümlülükleri ve Avrupa Birliği'ne üyelik konusundaki gelişmeler çerçevesinde mevzuat ve yapısal uyum için gerekli çalışmaların tamamlanması hedef edinilmiştir. Son olarak, tarım sektörüne yönelik olarak OECD bünyesinde, Türkiye'nin de dahil olduğu Tarım Bakanları düzeyinde yapılan değerlendirmeler sonucunda, Türkiye'de tarıma yapılan desteğin yüksek olduğu sonucuna varılmış ve bu çerçevede tarım sektörüne yönelik bir reform paketi hazırlanmıştır.

Bu reform paketinde de *Tarımda Yeniden Yapılandırma ve Destekleme Kurulu* kurulması kararlaştırılmıştır (21 Aralık 1999 ve 23913 mükerrer sayılı resmi gazetede yayınlandı, ayrıca yine aynı Kurulun çalışma usulü ve esasları da 23 Şubat 2000 tarihli ve 23973 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir). Bu çerçevede, tarım sektörünün desteklenmesine yönelik finansmanın sağlanması amacıyla da bir fon oluşturulmuş ve tarım sektörüne yönelik tüm hizmetlerin tek elden yürütülmesini hedefleyen bir kanun

tasarısı da hazırlanmıştır. Böylelikle hem AB tarım politikalarına hem de tarım ürünleri uluslararası ticaretinin serbestleştirilmesi yolundaki girişimlere uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan IMF'ye verilen niyet mektubunda doğrudan gelir desteğinin 2000 yılında pilot uygulaması, 2001 yılında ülke geneline yayılması ve 2002 yılında da tam anlamıyla uygulanması hedeflenmiştir.

Türkiye'de vergi verenlerden tarıma transferlerin seyri 3 ile 5 milyar dolar arasında değişmektedir. Zamanla vergi verenlerin payı giderek azalmıştır (Çakmak, Akder 1999).

Türkiye'deki tarım politikalarının amaçları diğer OECD ülkeleriyle büyük benzerlik içindedir. Fakat, Türkiye'nin ekonomik ve demografik gelişme eğilimi göz önüne alındığında, politika tercihlerinde ağırlık, tarımsal verimin artırılması ve gıda üretiminin devamlı genişleyen iç pazarı karşılaması yönünde gelişmiştir. Tarım politikaları amaçlarının gerçekleşmesi için, esasta üretici fiyatlarının desteklenmesine yönelik önlemler, ticari tedbirler, tarım girdilerine sübvansiyon verilmesi, altyapı yatırımlarına, özellikle sulama yatırımlarına fon aktarılması gibi bir dizi kararlar da takviye edilmektedir. Tarım politikaları ve bunlarla bağlantılı dış ticaret önlemleri Türk çiftçilerini dünya fiyat mekanizmalarının dışında tutmuştur. Yıldan yıla büyük sapmalar gözlenmekle birlikte, son yıllarda toplam destek seviyesinde genel bir artış izlenmektedir. Türk tarım ürünlerinin üretim değeri olarak sadece 2/5' si için standart üretici ve tüketici destek eşdeğeri (ÜDE ve TDE) hesaplamaları yapılmıştır. Bu oran OECD içinde en düşük olanıdır. ÜDE ve TDE hesaplamalarının dışında kalan belli başlı ürünlerin hemen hepsi girdi maliyet indirimlerinden, bir çoğu da örneğin; fındık ve tütün gibi destekleme alımlarından faydalanmaktadırlar (Anonim, 1994). *Üretici Destek Tahmini*, belirli bir yılda uygulanan tarım politikalarının sonucunda üreticilere yapılan parasal transferlerin değerine ilişkin bir tahmindir (Özkaya, Işın, Uzmay, 2000). İnceleme dönemi süresince, her yıl ÜDE yüzde oranlarıyla ölçülen toplam destekleme değeri, OECD ortalamasının altında kalmıştır. Toplam destekleme içerisinde asıl ağırlık pazar fiyatı desteklenmesinde ve girdi maliyetlerinin düşürülmesindedir. Buna karşılık doğrudan

ödemeler pek önemli bir yer tutmamaktadır (Anonim, 1994).

1999 yılında OECD ülkelerinde buğdayda Üretici Destek Tahmini 21 483 milyon \$, ABD’de 4 861 milyon \$, AB ülkelerinde 12 556 milyon ECU ve Türkiye’de de 508,6 trilyon TL’dir. Mısırdaki ise bu değer, diğer ülkelerin tersine ABD’de buğdayın değerinden

oldukça yüksektir. OECD ve AB ülkeleri ile Türkiye’de Mısırın Üretici Destek Tahmini Buğdayın Üretici Destek Tahmininin oldukça altında gerçekleşmektedir (Anonim, 2000/b). Çizelge 19’da bazı önemli göstergeler verilerek Türkiye ve bazı dünya ülkeleri arasında karşılaştırma yapılmıştır.

Çizelge 19. Türkiye ve Bazı Ülkelerde Tarım Sektörüne İlişkin Önemli Göstergeler

GÖSTERGELER	ABD	AB	TÜRKİYE	MEKSİKA	BREZİLYA	ROMANYA	ARJANTİN
<i>Toplam Nüfus (Milyon)</i>	272	374	64,5	94,3	160	22,6	36
<i>Tarım Nüfusu (Milyon)</i>	6,6	18,5	22,5	24	32,8	9,7	4,1
<i>Trm.Nfs.Top.Nfs. Oranı (%)</i>	2,4	4,9	34,4	25	20,5	43	11,4
<i>GSMH’da Tarımın Payı (%)</i>	1,7	1,9	14	4,6	9	16	8
<i>Tar. Dest. GSMH’ya Oranı(%)</i>	1,1	1,4	1,4	1,4	-	-	-
<i>Top.Destek Miktarı (Milyar\$)</i>	15	45,5*	2,9	18	-	-	-
<i>İşletme Büyüklüğü (Ha)</i>	180	17,4	5,9	180	18	5,9	-
<i>İstihdamda Tarımın Payı (%)</i>	2,8	5	45	23	24,5	36	8

Kaynak: Anonim 2000/b, “Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları-Türk Tarımının Sorunları ve Reform Gereği”, T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayını, Yayın No:5, Mayıs 2000, Ankara

(*)EURO Not: Türkiye için üreticiye ödenen destek miktarları esas alınmıştır.

Çizelgeden görüleceği gibi, tarımsal nüfusun toplam nüfusa oranı ABD’de %2,4; AB’de %4,9; Arjantin’de %11,4; Brezilya’da %20,5; Meksika’da %25; Türkiye’de %34,4 ve Romanya’da ise en yüksek oranla % 43 düzeyindedir. Tarımın GSMH’ da ki payı Romanya ve Türkiye’de en yüksek düzeydedir. ABD ve AB’de tarımın GSMH’ da ki payı %1,7 ile %1,9’dur. İstihdamda tarımın payının en yüksek olduğu ülke ise %45 ile Türkiye’dir.

Çizelge 20’de özellikle AB ve Türkiye’deki bazı göstergelerin karşılaştırılması

verilmiştir. Türkiye’deki toplam 27 milyon ha olan tarım alanında işletme sayısı 4 milyon dolayında iken; AB’de yaklaşık 134 milyon ha olan tarım alanında işletme sayısı 7 milyon dolayındadır. Tarımsal nüfus Türkiye’de 22,5 milyon iken AB’de 18,5 milyondur. GSMH’ da tarımın payı %14 olan Türkiye’de tarımın ihracattaki payı %11 ve ithalattaki payı da %4,9’dur. Avrupa Birliğinde ise tarımın GSMH’ da ki payı %1,9; ihracattaki payı %7,5 ve ithalattaki payı da % 10,5’tir.

Çizelge 20. Türkiye ve AB’deki Bazı Göstergelerin Karşılaştırılması

GÖSTERGELER	TÜRKİYE	AVRUPA BİRLİĞİ
<i>Toplam Tarım Alanı (1000 ha)</i>	27 000	134 261
<i>Toplam İşletme Sayısı (1000 adet)</i>	3 967	7 370
<i>Ortalama İşletme Büyüklüğü(ha)</i>	5,9	17,4
<i>Toplam Nüfus (Milyon)</i>	64,5	374
<i>Tarım Nüfusu(Milyon)</i>	22,5	18,5
<i>Tarımda İstihdam(Milyon)</i>	9,4	7,4
<i>Toplam İstihdamda Tarımın Payı(%)</i>	45	5
<i>GSMH’da Tarımın Payı (%)</i>	14	1,9
<i>İhracatta Tarımın Payı(%)</i>	11	7,5
<i>İthalatta Tarımın Payı (%)</i>	4,9	10,5

Kaynak: Anonim, 2000/b, “Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları-Türk Tarımının Sorunları ve Reform Gereği”, T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayını, Yayın No:5, Mayıs 2000, Ankara.

AB tarıma sağlanan desteklemelerle tarım sektörünü istediği düzeye getirmeyi başarmıştır. ÜDT içinde AB fiyat desteklemelerini azaltırken zaman içinde ekilen alan ve hayvan

sayısına bağlı olarak yapılan ödemeleri arttırmıştır. Türkiye ise yoğun olarak fiyat desteklemeleriyle tarım sektörünü desteklemiş ve zaman içinde bu yöndeki desteklemeleri

artırmıştır. ÜDT açısından bir değerlendirme yapıldığında ise, AB'de üreticiye yapılan desteğin Türkiye' den daha fazla olduğu görülmektedir.

Ancak AB ile Türkiye'de üretici fiyatlarında yapılan doğrudan karşılaştırmalar, Türkiye' deki bazı ürün fiyatlarının (buğday, mısır, arpa, ayçiçeği, tavuk eti, yumurta, süt) AB fiyatlarının üzerinde kaldığını bazılarının ise yaklaşmakta olduğunu (sığır eti) göstermektedir. AB' de Agenda 2000 kapsamında fiyatların özellikle tahılda, süt ve sığır etinde daha da aşağı çekilecek olması Türkiye'nin AB' ne üyeliğinde sorun yaratabilecektir. Ancak AB' nin fiyat desteklemelerini düşürmesi üreticiye daha az destek uygulanıyor şeklinde yorumlanmamalıdır. AB fiyat desteklemelerini doğrudan ödemelere kaydırmıştır. Bugün için Türkiye'de iç desteklerde DTÖ Tarım Anlaşmasında belirtilen gelişmekte olan ülke sınırı olan % 10 sınırına gelinmemiştir. Bu nedenle fiyat yoluyla yapılan desteklemeleri tamamen kaldırma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak Türkiye' nin fiyat desteklemelerini bu şekilde sürdürmesi DTÖ tarafından belirlenen iç desteklemelerde % 10 sınırına yaklaşılması nedeniyle de başka destekleme araçlarının kullanımını gerekli kılabilir (Özkaya, Işın, Uzmay, 2000).

OECD tarafından hesaplanan bir başka kavram ise *Genel Hizmet Desteği Tahmini*' dir. Bu kavram araştırma-geliştirme, tarım okulları, kontrol hizmetleri, altyapı, pazarlama ve tanıtım, kamu stokları ve diğerlerinden oluşmaktadır. Genel hizmet desteklerinin toplam desteklerdeki oranı incelendiğinde; AB' de % 6 ile % 8 arasında değiştiği Türkiye' de ise 1993 yılında % 4 ile % 5 arasında iken bu yıldan sonra % 30-31 düzeyine ulaştığı dikkati çekmektedir. AB'de 1998 yılında bu desteklerin içinde araştırma geliştirme (%22), altyapı (%24), pazarlama-tanıtım (%26,9), kamu stokları (%21) birbirlerine yakın oranlarda iken, Türkiye'de 1993 yılından önce yer almayan pazarlama ve tanıtım bu yıldan sonra toplam desteklerin % 98' ini oluşturmuştur.

Türkiye'de genel hizmet desteklerinin yükselmesinin nedeni bilindiği gibi Ziraat Bankasının 1993 yılında pamuk primi uygulaması için yapılan harcamaların sonucunda ortaya çıkan borç ve bunun üzerine işletilen yüksek faizlerden kaynaklanmaktadır.

Bu değerler de Ziraat Bankasının görev zararı alacağı olarak değerlendirilmesi sonucunda oluşmuştur. Bu nedenle de bu değerlerin tarıma yapılan toplam transferler hesabında dikkate alınmasının yanlış olacağı da belirtilmektedir (Yükseler, 1999). OECD tarafından yapılan hesaplamada ise bu şekilde ortaya çıkan sonuç tarıma yapılan transfer olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle de *Toplam Transfer Tahmini (TTT)*' nde son yıllarda bir yükselme dikkati çekmektedir. Türkiye için TTT' nin GSYİH içindeki payı bakımından bir değerlendirmeye gidildiğinde OECD ülkeleri içinde en yüksek değere sahip ülke konumunda olduğu görülmektedir. Bu oran Türkiye' de % 10,7 iken AB'de % 1,4 düzeyindedir. Bu verilere göre, gerçekten Türkiye' de tarıma yapılan desteklemelerin nispi olarak yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Türkiye' de ekonomik olarak aktif nüfusun % 45'i tarım alanında çalışmaktadır. Bu oran AB' de % 5 düzeyindedir. Yine aynı oran Almanya'da %3, İngiltere'de %2, Yunanistan'da % 21'dir. Böylelikle nüfus bakımından bir karşılaştırma yapılmadığı takdirde, desteklemelere yönelik değerlendirmelerin anlamlı olmadığı dikkati çekmektedir. Buradan anlamlı bir sonuca varmak için tarımda çalışan başına yapılan destek düzeyinin ortaya konmasının da gerekli olduğu belirtilmek durumundadır.

Diğer yandan destekleme araçlarına yönelik değişimler sadece AB' de değil diğer ülkelerde de söz konusudur. Örneğin; Kanada' da fiyat desteklemeleri artan bir şekilde doğrudan ödemelere kaydırılmakta ancak bazı ürünlerde (sütte) yoğun müdahalelere devam edilmektedir. ABD' de benzeri durum söz konusudur. Görüldüğü gibi gelişmiş ülkeler, tarım dışı sektörlerin ulusal gelirdeki payının yüksek olması nedeniyle kolaylıkla tarım sektörüne kaynak aktarabilmekte ve destekleme araçlarında kısa dönemde değişikliğe gidebilmektedir. Ayrıca tarım sektöründe istihdam edilenler ülke nüfusunun küçük bir bölümünü oluşturduğundan, tarımsal nüfus başına destek yüksek olmaktadır.

Yine, AB ve ABD gibi gelişmiş ülkelerle Türkiye arasındaki en önemli farklılıklardan biri de kooperatifler olmaktadır. AB' de birçok ürün % 100' lere varan oranlarda kooperatifler tarafından işlenmekte ve pazarlanmaktadır. Türkiye'de ise kooperatifçilik yaygın değildir.

Kooperatifçilik küçük işletmelere büyük işletmelerin sahip olduğu avantajları sağlayan bir örgütlenme biçimidir. Ancak Türkiye’de yeterince devlet tarafından desteklenmemektedir. Tarımda yüksek katma değer elde etmek için ürünün işlenmesi ve en iyi şekilde pazarlanması gerekmektedir (Özkaya, Işın, Uzmay, 2000).

Avrupa Topluluğu, hububatta Ortak Piyasa Düzenine geçilmesi kararını 1962 yılında almış ve karar 1967/68 üretim yılında yürürlüğe girmiştir. Hububatta kampanya dönemi 1 Temmuz da başlayıp takip eden yılın 30 Haziran’ında sona ermektedir. Avrupa Birliği Komisyonu, hububat fiyatlarının tesbiti konusunda ilgili kuruluşlarla görüşükten sonra dünya hububat piyasası ve stokları, topluluk piyasası ve stokları, üretim, tüketim maliyetleri gibi faktörleri Ortak Tarım Politikasının hedefleri çerçevesinde inceleyerek konseye sunmaktadır. Konsey tarafından fiyatlar kampanya dönemi başında ilan edilir. Bu fiyatlar Hedef, Müdahale ve Eşik fiyatlardır. Birlikte hububatin üçüncü ülkelere ihraç edilmesini sağlamak amacıyla firmalara, Birlik limanında gerçekleşen fiyat ile düşük düzeyde gerçekleşen dünya fiyatları arasındaki farka eşit ihracat ödemesi (Refund) yapılmaktadır. İhracat iadeleri *FEOGA’nın (Avrupa Tarımsal Garanti ve Yön Verme Fonu)* Garanti Fonundan karşılanmaktadır. Birlik içi ihracatta ise telafi edici tazminat (*Monetary Compensatory Amounts*) ödenmektedir. Genellikle Birlik fiyatlarının, dünya fiyatlarından yüksek olması nedeniyle; Birlik dışı hububatin iç pazarlara Birliğin arzuladığı destekleme fiyatlarının altında bir fiyatla girmesini önleyen *Prelevman* adı altında bir vergi sistemi getirilmiştir. Bu değişken bir Gümrük Vergisi özelliği taşımaktadır. Diğer bir deyişle *Prelevman*, Birlik üreticisine sağlanması öngörülmüş olan tavan fiyatın bir türevini oluşturan *Eşik Fiyat* ile en elverişli dünya CIF fiyatı arasındaki farka karşılık gelen ve Birliğin bütün giriş gümrüklerinde ithalatçıdan alınmakta olan bir değişken vergi özelliğindedir. Birlik dış ticareti lisansa bağlıdır. Bu lisans, Birlik içinde tesisin yeri nerede olursa olsun istekliye her üye ülke tarafından verilmektedir. Buradaki amaç, piyasa fiyatlarının belli asgari seviyelerin altına düşmesini önlemektir. Aynı zamanda hem zorunlu hemde ihtiyari olarak yapılan müdahale alımları ile Birlik üretimi, üçüncü ülkelerin

rekabetinden korunurken, sübvansiyonlar vasıtasıyla dış satım kolaylaştırılmaktadır.

Birlik piyasasında fiyatlar, müdahale fiyatlarının altına düşme eğilimi gösterirse üye devlet tarafından görevlendirilen müdahale kuruluşları devreye girer ve getirilen hububatı müdahale fiyatından satın alır. Müdahale kuruluşları tarafından alınıp stoklanan hububat iç pazara ihale yoluyla satılmaktadır. OTP reformunun tahıllarla ilgili en önemli özelliği tüm tahıllara tek bir müdahale fiyatının uygulanmasıdır. Çiftçi, ister buğday ister arpa veya başka bir tahılı müdahale alım ajansına getirdiği zaman kendisine yukarıdaki alım fiyatlarından ödeme yapılmaktadır. Ancak bu fiyatlar geçmişte uygulanmakta olan müdahale fiyatlarından düşük olduğu için (örneğin 1992/93 yılındaki müdahale fiyatı ekmeklik buğday için 165.55 ECU/Ton idi.) aradaki fark çiftçilere gelir telafi edici destek olarak ödenmektedir. Bu destekten yararlanabilmek için çiftçinin topraklarının bir kısmını (%15) ekmemesi gerekmektedir. Ürün arzını yıl boyunca yaymak için uygulanan aylık fiyat artış sistemine 1994/95 pazarlama döneminde de devam edilmiştir. Ancak 1994/95 yılında garanti edilen aylık fiyat artışlarında %7.7 lik bir azaltma öngörülmüştür. Yıllık kredi faizlerindeki düşüş dikkate alınarak müdahale ve eşik fiyatlar için aylık 1.16 ECU/Ton artış tesbit edilmiştir. Hedef fiyatlarında ise aylık artış uygulaması kaldırılmıştır. 1995/96 döneminde buğday için 119.19 ECU/Ton Müdahale fiyatı, 131.11 Hedef fiyat belirlenmiştir. 1992 yılında buğday için kabul edilen 119,19 ECU/Ton müdahale fiyatı 1999 yılına kadar uygulanmış, 2000 yılında 110.25 ECU/Ton’a, 2001 yılında ve daha sonraki yıllarda (2006 yılına kadar) 101.31 ECU/Ton’a düşürülmüştür. Buna karşılık 1992 yılında kabul edilen 54,34 ECU/Ton telafi edici ödeme 1999 yılına kadar uygulanmış, 2000 yılında 58.67 ECU/Ton’a, 2001 yılında ve daha sonraki yıllarda (2006 yılına kadar) 63 ECU/Ton’a yükseltilmiştir (Anonim, 2001).

AB bütçesinin % 48,7’ si tarım ürünleri desteklerine, % 34,7’ si ise, çoğunluğu kırsal bölgelere yönelik olarak yapısal politika önlemlerinde kullanılmaktadır. Dolayısıyla AB bütçesinin % 83’ ü tarım kesimine gitmektedir. Eğer Türkiye AB üyesi olsaydı 1998 yılında, başta çok sayıda tarım işletmesi nedeniyle AB bütçesinden net olarak 7.423 milyar ECU katkı

sağlamış olacaktır. Ancak günümüzdeki gelir yardımlarının bugünkü şekliyle Orta Avrupa ülkelerine aktarılmasının AB bütçesinde önemli yük yaratacağı bildirilmiştir. İlk beş adayın AB'ne girmesinin AB bütçesinde doğuracağı ek yükün 12 milyar Euro olduğu belirlenmiştir. Doğrudan gelir ödemelerinin fiyat düşürmek için telafi edici olarak Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nde kullanımları durumunda bu ülkelerde fiyat düşüşlerinin aksine fiyat yükselişleri gerçekleşeceğinden, önemli problemler yaşanabileceği bildirilmiştir. AB'nin , Ortak Tarım Politikası için bu tür fazladan ödemelere razı olamayacağı hatta gelir yardımlarının tamamen veya en azından kısmen hem finansmanları hem de oluşturulmaları bakımından tek tek üye ülkelerin sorumluluğuna bırakılmasının gündeme gelebileceği belirtilmektedir. Böyle bir durum gerçekleştiği takdirde; ülke içi fiyatları düşürücü ve doğrudan gelir desteğine bağlı uygulamaların uluslararası ticarete bir karşılıklı üstünlük yaratma çabası olduğu da tahmin edilebilecektir (Özkaya, Işın, Uzmay, 2000).

4.Sonuç ve Öneriler

Tahılların ülke ekonomisine katkısı çok yönlü olmaktadır. Bu katkılar tarım arazilerinin kullanılmasında, tarımsal üretimde, halkın beslenmesinde, iç ve dış ticarete ve milli gelirden kendini göstermektedir. Nüfus artış hızının ve kişi başına tahıl tüketiminin yüksek olduğu Türkiye'de üretim miktarının artırılması, bunun için de verimi artırıcı tedbirlerin alınması kaçınılmazdır. Bu nedenle toprak işleme, gübreleme, hastalık ve zararlılarla mücadele gibi yetiştirme tekniklerinin iyileştirilmesi, ekolojik koşullara ve yetiştirme tekniğine uygun kaliteli tohumluk kullanımı, ürün kayıplarının azaltılması ve ürün kalitesine göre fiyat saptanmasıyla kaliteli üretim yapmaya yönlendirilmesi sağlanarak üretim miktarı artırılabilir.

Buğday, Türkiye için çok önemli bir tarımsal ürün grubunu oluşturmaktadır. Bugün dünyadaki ülkelerin büyük bir kısmı buğdayı stratejik bir ürün olarak kabul etmekte, bu yönde politikalar uygulamaktadır. Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu miktar ve özellikte buğday üretiminin sağlanması için, işletmelerin özelliklerini de dikkate alan bir destekleme politikasına ihtiyaç vardır. Her ne kadar bu

yönde bir destekleme politikası izlense de, politikalarda işletmelerin özelliklerinin ve iç pazarın talebinin dikkate alındığının söylenmesi güçtür. Bu nedenle kaliteli buğday üretiminin desteklenmesi ve depolanarak pazara sunumu konusunda politikalara ihtiyaç vardır. Avrupa Birliği'nin kuruluşundan bu yana tarımsal yapı ve tarımın ekonomi içindeki yerinde önemli değişimler yaşanmıştır. Bunda hem topluluğun uyguladığı tarım politikası önlemleri hem de topluluğun genişleme sürecinde yeni üye ülkelerin katılımları etkili olmuştur. AB ve Türkiye'de uygulanan tarım politikaları farklı olduğu için tarımsal yapıda farklılık göstermektedir. Türkiye'de tarımsal üretime ayrılan alan AB'dekinin yaklaşık % 20'sidir. Buna bağlı olarak da Türkiye'de, tarımsal işletme başına düşen tarım arazisi AB'den çok düşüktür. Türkiye ve Avrupa Birliği tarımında verimlilik de çok farklıdır. Çoğu tarım ürününde verimlilik AB'de Türkiye'nin 3-4 katıdır. AB tarımında büyük işletmeler tarım arazilerinin büyük bir bölümünü kullanmakta ki bu da AB tarımına büyük işletmelerin hakim olduğunu göstermektedir. Türkiye'deki durum ise bunun tam tersidir ve Türk tarımında küçük aile işletmeleri hakimdir. Arazi tasarruf şekli de AB ve Türkiye arasında farklılık göstermekte, AB'de tarım arazilerinin büyük kısmı kiracılık ve ortaklıkla işletilirken Türkiye'de mülk işletme daha yoğundur. Bu da AB'de mülk işletmecilik dışındaki, kiracılık ve ortaklık gibi tasarruf şekilleriyle ilgili yasal düzenlemelerin sağlıklı ve iyi işletildiğini göstermektedir. AB ile Türkiye arasında tarımsal üretim değerinin bileşiminde de farklılıklar vardır. AB'de toplam tarımsal üretimde hayvancılığın yeri çok daha yoğunken Türkiye'de hayvancılık daha düşük düzeylerde. İşletmelerimizdeki yapısal bozukluk, örgütsüzlük ve pazar araştırmalarının eksikliği üretim maliyetini artırdığı gibi, dış rekabeti de güçleştirmektedir. Miras yolu ile bölünmelerle küçülen işletmeler nedeniyle, bir işletmenin arazisi ortalama 5-6 parçadan oluşmaktadır. Bu tarımsal yapı ve işletme büyüklüğü ile tarımda istenilen ölçüde teknoloji kullanılamamakta ve kullanılan girdilerden de istenilen verimlilik sağlanamamaktadır. Bu durum, çiftçilerimizin gelirini artırmadığı gibi, tam tersine refah düzeylerini düşürmüş, böylece köyden kente göçü hızlandırmıştır.

Türkiye’de uygulanan fiyat politikası üretici gelirlerini arttırmaktan çok, üretim düzeyini koruma ve üreticiye belli bir fiyat ve pazar sağlama amacına yöneliktir. Ayrıca politikaların uygulama biçimleri arasında çok önemli farklılıklar vardır. Topluluk’ ta tarımsal ürünlerin çok önemli bir bölümünü fiyat politikası uygulamaları ile sürekli korumakta ve yeni katılan ülkelerin tarım ürünleri de Ortak Tarım Politikası kapsamına alınırken, Türkiye’de bu alanda belirsizlik yaşanmaktadır. Toplulukta destekleme harcamaları içinde en önemli yeri hayvancılık kesimi alırken, Türkiye’de hayvansal ürünler, 1980 yılından sonra destekleme kapsamından çıkarılmışlardır. Toplulukta fiyat düzenlemelerinin yanı sıra bazı ürünler ve üreticiler lehine yardım sistemleri bulunmaktadır. Toplulukta tarım ürünleri dış rekabete karşı değişken vergilerle korunmaktadır. Bu bakımdan, Türkiye’de tarım politikalarını belirlerken, AB’nin Ortak Tarım Politikasına (OTP) uyumunu da göz önüne almak gerekmektedir. AB’nin Ortak Tarım Politikası’nın dinamik bir yapıya sahip olduğu ve reformlar çerçevesinde kendini yenilediği de göz önünde bulundurularak, Türkiye’nin AB’nin OTP’ye ve reformlarına uyumunu gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Anonim, DİE, Türkiye İstatistik Yıllığı, Çeşitli Yıllar.
Anonim, DPT, Yıllık Programlar, Çeşitli Yıllar.
Anonim, TMO Kayıtları, Çeşitli Yıllar.
Anonim, İGEME Kayıtları, Çeşitli Yıllar.
Anonim, 1994, “Ülke Tarım Politikaları ve Ticareti”, OECD Ülke Raporu Türkiye, s:61-65, Paris, 1994.
Anonim, 2000/a, “Zirai ve İktisadi Rapor 1999-2000”, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Yayın No:204, Ankara, 2000.
Anonim, 2000/b, “Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları-Türk Tarımının Sorunları ve Reform Gereği”, T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayın No:5, Ankara, Mayıs 2000.
Anonim, 2001, “Buğday Raporu”, T.C.Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığı Araştırma Planlama Ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Araştırma ve İstatistik Dairesi Başkanlığı, Ankara, Nisan 2001.
Anonim, 2003, TZOB, Buğday Çalışma Grubu Raporu, Sayı:1, Haziran 2003.
Anonymus, Fas Usda Grain World Markets and Trade,2003.
Anonymous, International Grains Council (Grain Market Report), 2003.
Aydoğuş, O.,Ege, H.,Ertürk Y.E., Zöğ N., 1997, “Buğday Durum ve Tahmin:1997/98”, TEAE Yayını, Ankara, Aralık 1997.

Bu uyum sonucunda;

- Teknik ilerlemenin üretime yansması ile tarımda verimliliğin artırılması,
- Tarımda çalışan nüfusun refah düzeyinin yükseltilmesi,
- Piyasalarda istikrar sağlanması,
- Ürün arz-talebinin dengelenmesinin sağlanması,
- Tarım sektörünün milli gelire olan katkısının artırılması,
- Bilgi ve teknolojinin üretilip yaygınlaşabildiği bir ortamın sağlanması,
- Gıda güvenliği ve emniyetinin sağlanması,
- Doğal kaynakların korunması ve yaşanabilir bir çevrenin oluşması beklenmektedir.

Türkiye, gerekli reformları yaparak tarım sektörünü güçlendirip, geliştiremediği takdirde, AB’ne tam üyelik gerçekleştiğinde ve tarım ürünleri serbest dolaşıma girdiğinde, tarım sektörünün bugünkü yapısıyla AB ile rekabet etmesi mümkün olamayacak ve Türkiye tarım ürünlerinde AB’ne açık bir pazar haline gelecektir.

- Aydoğuş O., Ege, H., Ertürk Y., 1998, “Buğday Tahmin:1998/99”, TEAE Yayını, Ankara, Temmuz 1998.
Aydoğuş O., Ege,H., Köse,N.,1999, “Buğday Durum ve Tahmin:1999/2000”, TEAE Yayını, Ankara,Haziran 1999.
Çakmak, E., H.,Akder H., 1999,“Dünya Ticaret Örgütü-Tarım Anlaşması’nın Yeni Görüşme Dönemi ve Türkiye: Olanaklar, Kısıtlar ve Stratejiler”, TEAE Yayını, Yayın No:34, Ankara, Aralık 1999.
Eraktan,G., 2001., Tarım Politikası Temelleri ve Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası, Uzel Yayınları,ISBN 975-8437-01-1, İstanbul.
Özkaya T., Işın F., Uzmay, A., 2000, “Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Tarım Sektörüne Yönelik Desteklemeler” Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, İzmir, 2000.
Yükseler, Z., 1999, “Tarımsal Destekleme Politikaları ve Doğrudan Gelir Desteği Sisteminin Değerlendirilmesi”, Ağustos 1999.
Yararlanılan İnternet Adresleri:
<http://tarim.gov.tr/arayuz/5/icerik.asp?efl=uretim/urun-raporlari/urun-index-2002..>
<http://faostat.fao.org/faostat/form?collection=Production.Crops.Primary.Crops>